

УДК 005.2:339.17

Е.О. Кудінов

аспірант

Донецький національний університет економіки і торгівлі імені Михайла Туган-Барановського

**МЕХАНІЗМ УПРАВЛІННЯ ВИТРАТАМИ ТОРГОВЕЛЬНОГО ПІДПРИЄМСТВА:
ІНСТИТУЦІОНАЛЬНИЙ ПІДХІД**

У статті визначено підходи й побудовано механізм управління витратами торговельного підприємства на основі використання системного та інституціонального підходів. Проведено термінологічний аналіз змісту понять “механізм”, “механізм управління” і надано визначення механізму управління витратами торговельного підприємства, а також описано процес формування й функціонування цього механізму.

Ключові слова: механізм, складові, управління, витрати, трансакційні витрати

I. Вступ

Ефективне управління сучасними підприємствами неможливе без чіткого сприйняття суб'єктами управління своїх цілей і завдань, використання сучасних підходів щодо визначення сутності і змісту об'єктів управління. Сучасні теоретичні здобутки інституціональної економічної теорії та системного підходу в дослідженнях дають змогу глибше й системніше пояснювати процеси, а саме управління витратами торговельного підприємства, і формувати механізми щодо більш ефективного управління ними. На відсутності загальноприйнятого поняття “економічний механізм” і “механізм управління” наголошував ще А.Ю. Чаленко [3]. Це й зумовлює актуальність теми.

Аналіз останніх досліджень і публікацій свідчить, що проблемам трансакційних витрат, інституціоналізації різних сфер економіки й певних процесів приділяють увагу як зарубіжні економісти, так і вітчизняні. Можна виділити праці О.М. Азарян, Н.Ю. Возіянової [5], Р. Дафта [7], Р. Коуза, Дж. Лафта [4], Д. Норта, О.В. Покатаєвої [6], А.Ю. Чаленко [3], О.В. Шепеленко [9] та ін. Однак недостатньо дослідженими є певні питання щодо обґрунтування та формування механізму управління витратами торговельного підприємств з урахуванням досягнень інституціональної економічної теорії.

II. Постановка завдання

Метою дослідження є теоретичне обґрунтування механізму управління витратами торговельного підприємства на засадах інституціонального підходу з урахуванням трансакційних витрат підприємства.

III. Результати

Управління витратами торговельного підприємства має бути спрямованим на ефективне використання ресурсного й виробничого потенціалів підприємства та являти собою організаційно-економічний комплекс заходів, тобто систему, дія якої спрямована

на мінімізацію витрат та одержання прибутку. Однак необхідно враховувати ще й трансакційні витрати, що потребує створення іншого механізму управління витратами підприємства. Для цього необхідно дослідити сутність механізму й визначити механізм управління витратами торговельного підприємства.

Термін “механізм” має грецьке походження й у дослівному перекладі – “машина”. У словниках [1; 2] поняття “механізм” подано як: внутрішній устрій (система ланок) машини, приладу, апарату, що приводить їх у дію; система, обладнання, які визначають порядок будь-якого виду діяльності; сукупність станів, процесів, з яких складається будь-яке фізичне, хімічне, фізіологічне, психічне та інше явище. Однак зміст цього поняття для цілей управління потребує детальнішого вивчення, тому що не вироблено загальноприйнятого визначення (табл. 1).

Сукупність поглядів різних учених можна узагальнити за чотирма напрямками (рис. 1).

З інституціональної точки зору для того, щоб здійснювати управління, необхідно встановити, як зазначала Н.Ю. Возіянова [5, с. 222], норми і правила як на рівні держави, області, району, такі і на рівні підприємства; розробити механізми, завдяки яким ці правила будуть виконуватися; суб'єктам, які будуть гарантувати додержання цих правил, а також відповідальних, які будуть реалізовувати ці норми та правила й відповідати за їх додержання. Виходячи з дослідження змісту поглядів різних учених на його визначення, розкриємо зміст механізму управління витратами торговельного підприємства з урахуванням інституціонального підходу.

Механізм управління витратами торговельного підприємства – сукупність способів і засобів, через які структури управління справляють вплив на діяльність суб'єкта сфери торгівлі з метою досягнення оптимального їх розміру при максимальному значенні прибутку підприємства, тобто інституціоналізація управління його витратами.

Погляди вчених на визначення змісту поняття “механізм управління” [8]

Визначення поняття “механізм управління”	Джерело
1. Сукупність засобів впливу, використовуваних в управлінні, або, точніше, комплекс важелів	[3, с. 61]
2. Сукупність методів і засобів впливу на керований об’єкт	[4, с. 258]
3. Організація впливів, спрямованих на досягнення цілей	[5]
4. Найбільш активний елемент системи управління, що забезпечує вплив на фактори, від стану яких залежить результат діяльності керованого об’єкта	[6]
5. Сукупність інвестиційних ресурсів, методів, засобів, інструментів і важелів впливу на інвестиційні процеси в регіоні, застосовуваних органами державної влади федерального й регіонального рівня для досягнення цілей інвестиційного розвитку регіону	[6]
6. Складна сукупність інструментів і процесів прямого (безпосереднього) та непрямого впливу (координація, стимулювання, регулювання) на соціальні й ринкові умови життєдіяльності регіонального співтовариства, що забезпечують підвищення ефективності регіональної економіки, зростання якості життя населення	[7, с. 54]
7. Сукупність цілеспрямованих дій керівника й апарату управління за узгодженням спільної діяльності людей для досягнення поставлених цілей	[8]
8. Сукупність дій і методів впливу на діяльність людей з метою спонукання їх до досягнення організаційних цілей	[9]
9. Сукупність принципів, методів, функцій і інструментів управлінського впливу на процес соціально-економічного функціонування підприємства, застосовуваних менеджерами для забезпечення його стратегічної гнучкості управління	
10. Одночасно й спосіб управління, і рушійна сила, за допомогою якої суб’єкт управління здійснює безпосередній вплив на об’єкт управління	
11. Сукупність мотивів діяльності активності персоналу, які визначають як саму можливість, так і ефективність керування, від яких залежить сприйняття впливу	
12. Сукупність організаційних і економічних компонентів, що забезпечують узгоджене, взаємозалежне й взаємодіюче функціонування всіх елементів системи для досягнення цілей організації	
13. Це механізм взаємозв’язку й взаємодії організаційної структури керування та організації процесів прийняття рішень з методами, прийомами й правилами господарювання, спрямований на його найбільш ефективне функціонування та розвиток у цілому	
14. Сукупність елементів, що взаємодіють, об’єднані певною метою і є інструментарієм, який переводить об’єкт з одного стану в інший шляхом впливу на його складові	
15. Система методів, дій і взаємозв’язків організаційних одиниць, що в сукупності вирішують завдання управління ефективною	
16. Розкриває способи взаємодії елементів системи, що приводять до досягнення наміченої мети	

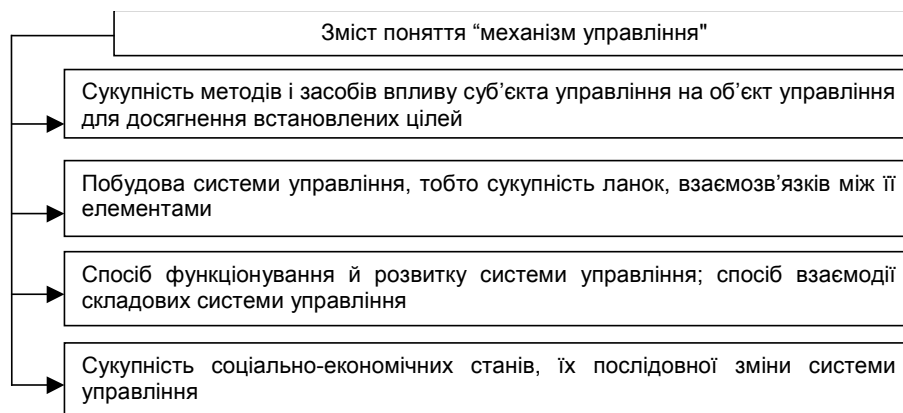

Рис. 1. Погляди економістів на визначення змісту поняття “механізм управління”

Важливим питанням сьогодення є питання невизначеності структури механізму управління. Однак, якщо базуватися на теорії систем і інституціональній економічній теорії, то можна виділити такі структурні елементи механізму управління: встановлення мети управління; визначення суб’єктів і об’єктів (включаючи його складові, тобто підоб’єкти) управління; методи, способи, засоби впливу на об’єкт управління та його зв’язки, на які здійснюється управлінський вплив; ресурсне забезпечення управління. З погляду визначення управління витратами торговельного підприємства як процесу можна виділити такі елементи механізму (рис. 2).

Отже, для здійснення управління витратами торговельного підприємства необхідно на рівні підприємства визначити, хто і яким чином буде накопичувати інформацію про витрати підприємства. Зазвичай це робили бухгалтери через ведення бухгалтерського обліку, однак нетрансакційні витрати не викремлювалися й не накопичувалися. Нами запропоновано вести в системі управлінського обліку трансакційний облік витрат і накопичувати їх для подальшого аналізу з метою визначення їх оптимального значення, а не як зазвичай для витрат підприємств – зниження їх.

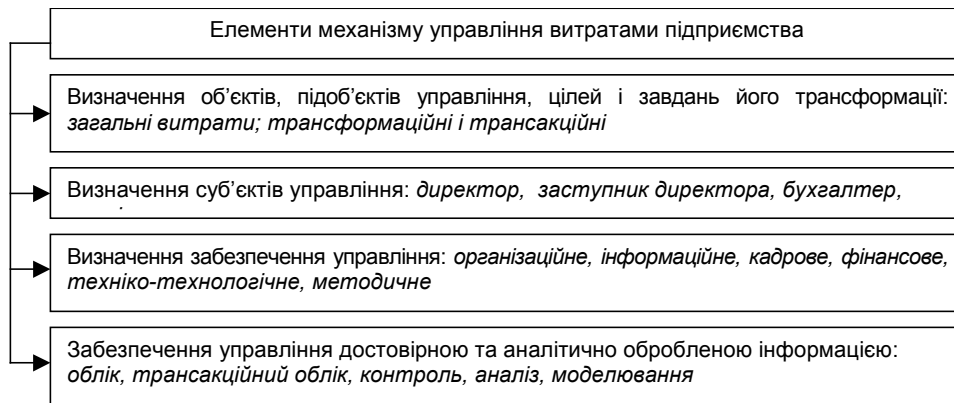

Рис. 2. Процес формування і функціонування механізму управління витратами торговельного підприємства

IV. Висновки

Проведене дослідження дало змогу на основі системного та інституціонального підходів обґрунтувати механізм управління витратами торговельного підприємства, провести термінологічний аналіз змісту понять “механізм”, “механізм управління” і на цій основі дати визначення механізму управління витратами торговельного підприємства та описати процес формування й функціонування механізму управління витратами торговельного підприємства. Однак подальших досліджень потребують питання щодо моделювання управління витратами підприємств сфери торгівлі та забезпечення реалізації контрольно-аналітичного блоку управління.

Список використаної літератури

1. Азрилян А. Большой экономический словарь / А. Азрилян. – М. : Правовая культура, 1994. – 654 с.
2. Большая экономическая энциклопедия / авт. и сост. Т.П. Варламова и др. – М. : Эксмо, 2007. – 816 с.
3. Чаленко А.Ю. О неопределенности термина “механизм” в экономических исследованиях [Электронный ресурс] / А.Ю. Чаленко. – Режим доступа: http://www.kapitalrus.ru/articles/article/o_neopredelenosti_termina_mehanizm_v_ekonomicheskikh_issledovaniyah/(15июня2011).
4. Лафта Дж.К. Менеджмент / Дж.К. Лафта. – М. : ТК “Велби”, 2004. – 252 с.
5. Возיאнова Н.Ю. Державне регулювання інституціональних змін у розвитку внутрішньої торгівлі як галузі української економіки / Н.Ю. Возіянова // Вісник ДонНУЕТ. Серія “Економічні науки”. – 2010. – № 3 (47). – С. 219–228.
6. Покатаєва О.В. Державне регулювання інституціональних трансформацій торговельно-економічних відносин : автореф. дис. ... д-ра екон. наук : 08.00.03 / О.В. Покатаєва ; Класичний приватний університет (м. Запоріжжя). – Донецьк, 2010. – 32 с.
7. Дафт Р. Менеджмент : монографія / Р. Дафт ; [пер. с англ.] – 6-е изд. – СПб. : Питер, 2008. – 864 с.
8. Королева И.Б. Понятие и структура механизма управления продолжительностью инвестиционно-строительного цикла / И.Б. Королева // Проблемы и перспективы экономики и управления : материалы между. науч. конф. (г. Санкт-Петербург, апрель 2012 г.). – СПб. : Реноме, 2012. – С. 47–50.
9. Шепеленко О.В. Трансакционные издержки в переходной экономике: проблемы теории и практики : монография / О.В. Шепеленко ; МОН Украины. Донецкий нац. ун-т экономики и торговли имени Михаила Туган-Барановского. – Донецк, 2007. – 360 с.

Стаття надійшла до редакції 15.04.2014.

Кудинов Э.А. Концепция управления издержками торгового предприятия: институциональный подход

В статье определены подходы и построен механизм управления затратами торгового предприятия на основе использования системного и институционального подходов. Проведен терминологический анализ содержания понятий “механизм”, “механизм управления” и на этой основе дано определение механизму управления затратами торгового предприятия, а также описано формирование и функционирование этого механизма.

Ключевые слова: механизм, элементы, управление, издержки, трансакционные издержки.

Kudinov E. Mechanism of management of expenses of trade enterprise: institutional approach

Make a commercial enterprise cost management at the enterprise level is necessary to determine who and how to collect information on expenditures. This is usually done through accountants

accounting, but not netransaktsiyni costs vyokremlyuvalysya not accumulated. We suggest to keep in the system of management accounting transactional cost accounting and on-kopychuvaty them for further analysis, meta-th determination of the optimal value, not as usual for spending enterprises - reduce them.

The study enabled based on system and institutional approaches to prove the mechanism of cost management of commercial enterprise, the West terminological analysis of the meaning of "mechanism", "control mechanism" and on this basis to define the mechanism of commercial enterprise cost management and describe the formation and functioning of cost management of commercial enterprise. However, further studies need to question wording for FASHION & cost management enterprises of trade and implementation of control and analytical control unit.

Key words: *mechanism, elements, management, expenses, transaction expenses.*